

3.1.2025

EOAK/6042/2024

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Juha Haapamäki

**TARKASTUS: ENNALTA ILMOITTAMATON TARKASTUS ITÄ-UUDENMAAN
POLIISILAITOKSEN VANTAAN PÄÄPOLIISIASEMAN SÄILYTYSSTILA
12.11.2024**

Tarkastusajankohta

12.11.2024

Osallistujat oikeusasiamiehen kansliasta

Esittelijäneuvos Juha Haapamäki

Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Peter Fagerholm

Vanhempi oikeusasiamiehen sihteeri Anu Lempiäinen

Tarkastaja Antti Perälä

Osallistujat tarkastuskohteesta

Rikoskomisario

Rikositylikonstaapeli

Turvallisuuspäällikkö (osan aikaa)

Vartija (osan aikaa)

Tarkastuksen tyyppi

OPCAT

1 YLEISTÄ TARKASTUKSESTA JA TARKASTUSKOHTEESTA

Eduskunnan oikeusasiamies toimii YK:n kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan (OPCAT) tarkoittamana kansallisena valvontaelimenä. Pääpainona kansallisen valvontaelimen tehtävässä on ennaltaehkäistä vapautensa menettäneiden huonoa kohtelua mm. antamalla viranomaisille suosituksia, joiden tarkoituksena on parantaa vapautensa menettäneiden kohtelua ja oloja.

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian esittelijät tarkastivat oikeusasiamies Petri Jääskeläisen määräyksestä Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen Vantaan pääpoliisiaseman säilytystilat. Tarkastus oli ennalta ilmoittamaton ja sen tarkoitus oli selvittää säilytystilojen olosuhteita ja vapautensa menettäneiden oikeuksien toteutumista.

Tarkastajat keskustelivat henkilökunnan kanssa, jonka jälkeen tilat tarkastettiin. Lisäksi tarkastajat tarjosivat kahdelle vapautensa menettäneelle mahdollisuutta luottamukselliseen keskusteluun; vain toinen heistä halusi käyttää mahdollisuutta hyväkseen.

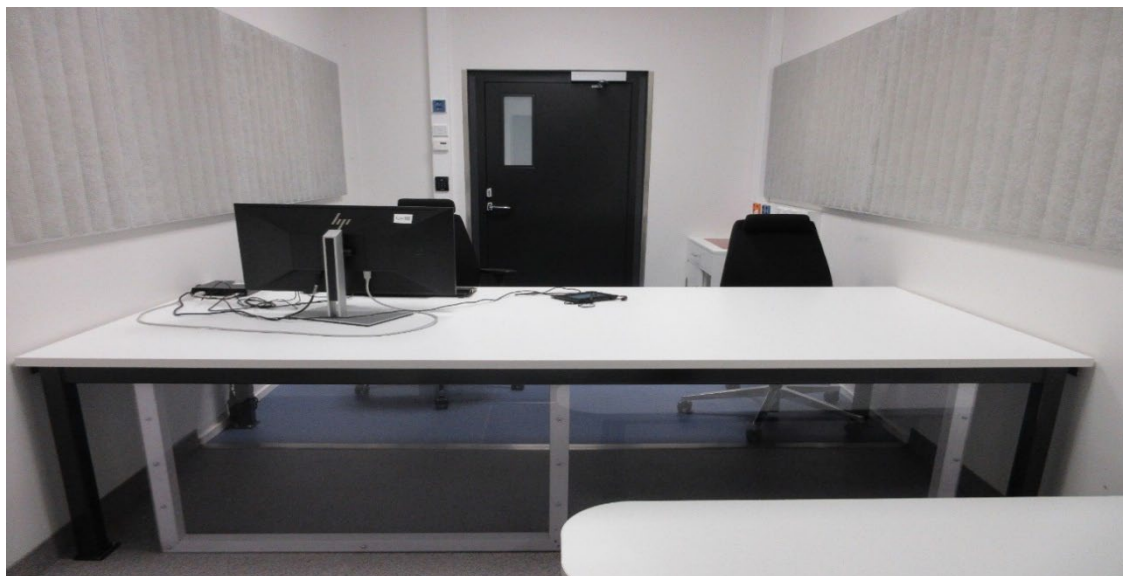
1.1 Tarkastuskohteesta

Säilytystilat on otettu käyttöön huhtikuussa 2024, kun uusi pääpoliisiasema Vantaan Jokiniemessä tältä osin otettiin käyttöön. Poliisihallitus on hyväksynyt säilytystilan ja poliisilaitoksen oikeusyksikkö on tehnyt siellä tarkastuksen (jossa Poliisihallitus oli mukana etäyhteydellä); pöytäkirja ei ole vielä valmistunut.

Poliisilakiperusteisesti kiinniotetuille on yhteensä 10 selliä. Poliisivankilan puolella on 28 selliä rikosperusteisesti vapautensa menettäneille, joista kaksi tarkkailusellejä. Näiden lisäksi on kaksi tavallista tilavampaa ns. perheselliä (niitä ei kuitenkaan ole käytetty useamman henkilön säilytykseen) ja invaselli. Poliisilaitoksen säilytystilaa käyttävät myös keskusrikospoliisi, tullit ja rajavartiolaitos.

Tarkastukseen aikaan säilytystilassa oli neljä poliisilakiperusteisesti kiinniotettua ja kahdeksan rikosepäilyn johdosta vapautensa menettänyttä, joista yksikään ei ollut tutkintavanki.

Säilytystilassa on kolme sumpputilaa, kolme suihkuhuonetta, vaatteiden pesutila pesukoneineen, kolme ulkoilutilaa, ns. aktiviteettihuone (jossa tosin vain kirjoja ja jumppamatto), kaksi tapaamishuonetta, käräjätila (jota käytetään viikoittain, pääasiassa etäistuntoihin) ja kuusi kuulusteluhuonetta. Kuulusteluhuoneet on jaettu pöydällä kahtia; henkilökunnan mukaan kuulustelijan puoli voi käydä hyvin ahtaaksi, jos siellä on kuulustelijan lisäksi esimerkiksi avustaja, tulkki, sosiaaliviranomainen.

1. Kuulusteluhuone

Säilytyshuoneet samoin kuin muutkin tilat olivat yleisilmeeltään siistit. Yksi selli oli luteiden vuoksi käyttökiellossa. Luteita kulkeutuu aika ajoin tiloihin asiakkaiden mukana.

2. Rikoksesta epäillyn selli

Säilytystilan esimiehenä toimii rikoskomisario, joka on myös Porvoon ja Hyvinkään säilytystilan esimies. Hänen alaisuudessaan toimii kaikkien säilytystilojen ylivartijoiden esimiehenä rikosylikonstaapeli. Vantaan säilytystilassa on kaksi ylivartijaa ja 16 vartijaa, jotka kaikki ovat vakinaisia. Vartijoista viisi on naisia. Vartijoista viisi ei ole käynyt poliisihallinnon vartijakoulutusta; kaksi on juuri menossa. Kaikki, jotka eivät ole päässeet koulutukseen, ovat olleet vartijana alle kaksi vuotta.

Säilytystilassa ei ole yksintyöskentelyä. - - - Poliisimiehiä ei käytetä vartijoina muutoin kuin täysin poikkeuksellisissa tilanteissa.

Poliisivankilan puolella annetaan päivittäin mahdollisuus ulkoilla ja käydä suihkussa. Ruoka tulee ulkopuoliselta palveluntarjoajalta; ruokavaliot allergioiden ja uskonnollisten syiden perusteella pystytään huomioimaan. Tarjolla on kaksi lämmintä ruokaa sekä aamu- ja iltapala. Säilytystilassa on automaatti, josta vapautensa menettäneet voivat itse ostaa pankkikortilla pikkupurtavaa. Poliisivankilassa on vapautensa menettäneiden käytössä kirjoja. Lisäksi oli varavaatteita, joita voidaan tarvittaessa antaa vapautensa menettäneiden käyttöön.

3. Ulkoilutila

Yleisissä tiloissa sekä poliisilakiperusteisesti kiinniotettujen selleissä on kameravalvonta. Lisäksi on kaksi tarkkailuselliä.

Vantaalla ei ole selviämisasemaa. Suunnitelmissa oli, että sellainen olisi tullut uuden pääpoliisiaseman yhteyteen, mutta tämä ei toteutunut.

2 TARKASTUSHAVAINNOT JA OIKEUSASIAMIEHEN KANNANOTOT SEKÄ POLIISILAITOKSEN SELVITYS NIIDEN JOHDOSTA

Tarkastushavainnot esiteltiin oikeusasiamies Petri Jääskeläiselle. Hän totesi niiden johdosta seuraavaa.

Tarkastuksella keskityttiin tiloihin tutustumisen lisäksi erityisesti vapautensa menettäneiden valvontaan ja terveydenhuoltoon. Muilta kuin jäljempänä kohdissa 2.1–2.6 mainituilta osin ei tullut ilmi oikeusasiamiehen toimenpiteitä edellyttäviä seikkoja.

Merkitään, että poliisilaitos toimitti 20.12.2024 oikeusasiamiehelle selvityksen alustavien tarkastushavaintojen johdosta.

2.1 Vapautensa menettäneiden valvonta

- - -

Ennen käyttöönottoa tiloissa tehtiin palotarkastus. Evakuointikoulutus oli käynnissä.

Henkilöstön määrää pidettiin riittävänä, jos ylimääräisiä poistumia ei ole.

Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 9 luvun 1 §:n mukaan vapautensa menettäneitä ja säilytystilaa on valvottava siten kuin vapauteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoitus, säilytystilan järjestys, säilytystilassa pitämisen varmuus, karkaamisen tai säilytystilasta luvatta poistumisen estäminen, vapautensa menettäneiden ja muiden henkilöiden turvallisuus ja rikoksen estäminen edellyttävät.

Saadun selvityksen mukaan käytäntönä on, että poliisilain nojalla kiinniotettujen tilanne tulee tarkistaa paikan päällä noin kerran tunnissa. Tätä ei ole kirjattu järjestyssääntöön tai muuallekaan.

Tarkastuksella todettiin, että tapaamishuoneessa on valvontakamera. Kameran voi saadun selvityksen mukaan sulkea valvomosta. Käytäntönä on peittää kamera asiamestapaamisen ajaksi.

Oikeusasiamiehen näkökulmana on erityisesti vapautensa menettäneiden ja muiden henkilöiden turvallisuuden varmistaminen.

- - -

Lisäksi **oikeusasiamies suosittaa**, että fyysisten valvontakäyntien tiheys kirjataan säilytystilan järjestyssääntöön.

- - -

Poliisilaitos ilmoitti myös, että poliisivankilan järjestyssääntöön kirjataan, että ”Päihtyneitä valvotaan kamerayhteyden avulla ja sen lisäksi päihtyneiden säilytystilan vartijan on tehtävä työvuoronsa aikana henkilökohtaisesti tarkastuskierroksia päihtyneiden säilytyshuoneisiin noin tunnin välein. Tarkastuskierrosten välin ei tulisi ylittää kahta tuntia.”

2.2 Terveysthuolto

Säilytystilassa käy lääkäri (Terveystalo) kaksi kertaa viikossa (ma ja pe). Vartijat tekevät listan lääkärin tapaamista haluavista. Lääkärillä on tiloissa oma huone, mutta yleensä hän tapaa potilaan tämän sellissä; vartija on huutoetäisyydellä. Akuuteissa tapauksissa paikalle soitetaan ensihoitoyksikkö, joka arvioi hoidon tarpeen. Säilöön otetuille annettavasta kirjallisesta materiaalista käy ilmi, että heillä on mahdollisuus käyttää myös omaa lääkäriä. Tämä on henkilökunnan mukaan toteutunut myös käytännössä, kun pitempään tutkintavankina olleen epäillyn pysyvä terapiahoitosuhde jatkui poliisivankilassa oloajan.

Tarkastuksen aikaan oli käynnissä terveydenhoidon kilpailutus, jossa arvioidaan myös sitä, riittäisikö, että paikalla olisi 2-3 kertaa viikossa sairaanhoitaja, jolla olisi mahdollisuus konsultoida lääkäriä. Kilpailutus pyritään ratkaisemaan kuluvan vuoden puolella.

Oikeusasiamies pyytää poliisilaitosta toimittamaan tiedon terveydenhuollon järjestelyistä, kun kilpailutusasia on ratkaistu.

Oikeusasiamies toteaa, että Euroopan neuvoston kidutuksen vastainen komitea (CPT) on edellyttänyt, että vapautensa menettäneelle tulee aina tehdä terveystarkastus 24 tunnin kuluessa saapumisesta poliisin säilytystiloihin. **Oikeusasiamies suosittaa**, että poliisin säilytystiloissa tavoiteltaisiin tilannetta, jossa kaikki yli vuorokauden säilössä olevat vapautensa menettäneet tapaavat terveydenhuollon ammattihenkilön. Tämä ei saadun tiedon mukaan käytännössä tällä hetkellä toteudu Vantaan säilytystilassa.

Ylivartijan mukaan vapautensa menettäneiltä pyydetään kirjallinen suostumus terveystietojen käsittelyyn. Kaikki vartijat ovat saaneet lääkkeenjakkokoulutuksen ja tästä pidetään rekisteriä. Lääkäri täyttää dosetit ja vartijat antavat lääkkeet doseteista.

Lääkkeet säilytetään lääkekaapissa, joka oli tarkastushetkellä lukittu. Lääkkeiden jakamiset kirjataan manuaaliseen kirjanpitoon.

Tiedusteltaessa kävi ilmi, että säilytystilassa ei ole lääkehoitosuunnitelmaa. Edellä mainitussa kilpailutuksessa on tarkoitus, että siinä valittu toimija tekee tuon suunnitelman.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira) on oikeusasiamiehelle antamassa lausunnossaan korostanut, että vartijoiden jakaessa lääkkeitä on potilasturvallisuuden varmistamiseksi syytä noudattaa Turvallinen lääkehoito –oppaassa esitettyjä ohjeita lääkehoitoon kouluttamattoman henkilön osallistumisesta lääkehoidon toteuttamiseen. Tähän liittyy olennaisesti se, että vartijoiden tulee saada asianmukainen ja riittävä perehdytys tehtävään. Turvallinen lääkehoito –oppaasta on tullut päivitetty versio 12.2.2021 (STM:n julkaisuja 2021:6). Oppaassa todetaan mm, että jokaisessa lääkehoitoa toteuttavassa yksikössä tulee olla lääkehoitosuunnitelma, joka vastaa sisällöltään sen lääkehoitoa toteuttavan yksikön tarpeita, missä sitä käytännössä sovelletaan.

Oikeusasiamies suosittaa, että poliisilaitos laatii viipymättä säilytystiloja koskevan lääkehoitosuunnitelman, joka saatetaan koko valvontahenkilökunnan tietoon ja että henkilöstö perehdytetään sen sisältöön.

Säilytystilassa oli adrenaalikynä, verensokerimittari, verenpainemittari ja defibrillaattori, joiden käyttöön vartijat ovat saaneet koulutusta. Kaikilla vartijoilla oli ajantasainen ensiapukoulutus, josta pidetään kirjaa. Ensiapukoulutusta on vuosittain.

Poliisilaitoksen ilmoituksen (20.12.2024) mukaan kilpailutus on toistaiseksi keskeytetty, ja Terveystalo jatkaa terveydenhoitopalveluiden toimittajana maaliskuun loppuun saakka. Kilpailutus päätettiin keskeyttää, koska saadun tiedon mukaan pääkaupunkiseudun muissa poliisilaitoksissa kiinniotettujen terveydenhoitopalvelut on saatu joko kaupungilta (Helsinki) tai hyvinvointialueelta (Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue) veloituksetta. Poliisilaitos aloittaa tammikuussa neuvottelut Itä-Uudenmaan hyvinvointialueen kanssa, kuinka vapautensa menettäneiden terveydenhoitopalvelut tullaan Itä-Uudellamaalla järjestämään. Lisäksi poliisilaitos ilmoitti hankkivansa lääkehoitosuunnitelman ostopalveluna ja aloittavansa hankinnan viipymättä.

2.3 Poliisihallinnon vartijakoulutus

Tarkastuksella saadun tiedon mukaan kaikki säilytystilassa työskentelevät vartijat eivät ole suorittaneet poliisihallinnon vartijakoulutusta.

Oikeusasiamies toteaa, että poliisilaitoksen tulisi mahdollisuuksien ja koulutuskiintiöiden sallimissa rajoissa huolehtia mahdollisista puuttuvista vartijakoulutuksista. Hän korostaa, että poliisihallinnon vartijakoulutus parantaa edellytyksiä suoritua säilytystilan valvontatehtävistä.

2.4 Invaselli

Säilytystilassa on invaselli. Selli on tilava ja siinä on wc-istuin, lavaaari, suihku, tukikaiteet sekä myös sellin lattiatasolla hälytyspainike.

4. Invasellin pesutila/WC

Koska poliisilaitoksen muut säilytystilat eivät ole näin varusteltuja, liikuntavammaisen tms. vapautensa menettänyt tuodaan kiinniottopaikasta riippumatta pääpoliisiasemalle, jos hänen tilanteensa sitä edellyttää.

Vantaalla oli asiakkaita varten pyörätuoli ja lavetti.

Oikeusasiamies pitää invasellin rakentamista myönteisenä. Oikeusasiamies korostaa, että jo suunnittelu- ja rakennusvaiheessa tulee ottaa huomioon esteettömyysnäkökohdat. Tietoa esteettömästä rakentamisesta löytyy viranomaistiedon lisäksi esimerkiksi Invalidiliiton Esteettömyyskeskus ESKE:stä. ESKE tarjoaa muun muassa neuvontaa ja konsultointia sekä tekee esteettömyyskartoituksia. Myös Senaatti-kiinteistöt on laatinut yhteistyössä vammaisjärjestöjen kanssa oman esteettömyysstrategiansa.

Tarkastuksella jäi epäselväksi, onko poliisilaitos toimituttanut tilojensa esteettömyyskartoituksen. Mikäli näin ei ole, **oikeusasiamies suosittaa**, että tällainen kartoitus tehdään.

Poliisilaitoksen ilmoituksen mukaan esteettömyyskartoitus on tehty.

2.5 Vapaudenmenetysten kirjaaminen

Tarkastuksella käytiin pistokokeenomaisesti läpi otos kiinnioton kirjaamislomakkeita (KIP). Kiinniotot oli pääsääntöisesti perusteltu riittävän kattavasti, joskin muutamassa tapauksessa varsin niukasti.

Kahdessa tapauksessa poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 2 luvun 2 §:ssä tarkoitettuja alaikäisiin (molemmat 17-vuotiaita) liittyviä ilmoituksia ei ollut kirjattu asianmukaisesti. Kummassakaan ei ollut mainintaa, oliko alaikäisen vapaudenmenetyksestä ilmoitettu sosiaaliviranomaisille ja toisessa ei ollut merkintää, oliko vanhemmille edes yritetty ilmoittaa. Asiakirjojen perusteella ei ollut mahdollista arvioida, oliko näitä ilmoituksia lainkaan tehty.

Oikeusasiamies kiinnittää poliisilaitoksen huomiota lain edellyttämien ilmoitusten tekemiseen ja niiden asianmukaiseen kirjaamiseen.

2.6 Muuta

Saadun tiedon mukaan säilytystilassa on tapahtunut yksi putkakuolema, minkä lisäksi toinen vapautensa menettänyt kuoli sairaalassa säilytystilassa tehdyn itsemurhayrityksen seurauksiin.

Oikeusasiamies pyytää poliisilaitosta selvittämään, mitä ilmoituksia näistä tapauksista on laadittu ja mahdollisuuksien mukaan sen, missä vaiheessa tapauksia koskevat tutkinnat ovat.

Poliisilaitoksen mukaan tapauksista on tehty ilmoitukset; toisen asian käsittely on vielä kesken.

Merkitään, että tarkastajat puhuttivat yhtä pidätettynä ollutta henkilöä. Puhuttelussa ei tullut ilmi mitään oikeusasiamiehen toimenpiteitä edellyttävää.

3 TOIMENPITEET

Oikeusasiamies toteaa tarkastuksen ja poliisilaitoksen sen jälkeen antaman selvityksen perusteella seuraavaa.

Oikeusasiamies toistaa edellä kohdassa 2.1 toteamansa käsitykset säilytystilan valvontajärjestelmästä. Hän pyytää poliisilaitosta **30.6.2025 mennessä** ilmoittamaan, mikä asian tilanne on.

Oikeusasiamies suosittaa, että säilytystilassa tavoiteltaisiin tilannetta, jossa kaikki yli vuorokauden säilössä olevat vapautensa menettäneet tapaavat terveydenhuollon ammattihenkilön. Hän pyytää lisäksi poliisilaitosta **30.6.2025 mennessä** ilmoittamaan lääkehoitosuunnitelman laatimisen vaiheesta (kohta 2.2).

Oikeusasiamiehen mukaan poliisilaitoksen tulisi mahdollisuuksien ja koulutuskiintiöiden sallimissa rajoissa huolehtia mahdollisista puuttuvista vartijakoulutuksista (kohta 2.3).

Oikeusasiamies kiinnittää poliisilaitoksen huomiota lain edellyttämien ilmoitusten tekemiseen ja niiden asianmukaiseen kirjaamiseen kiinnioton kirjaamislomakkeelle (kohta 2.5).

Tiedoksi

- Poliisihallitus
- Senaatti-kiinteistöt